

QISHLOQ XO'JALIGIDA YONG'OQ YETISHTIRISH VA KO'CHATCHILIK TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNI RAG'BATLANTIRISH YO'NALISHLARI

**B.Nosirov, M.Qobulova, B.Raxmonova,
O.Shermatov, M.Xojiboyev**

Mamlakatda iqtisodiy samaradorlikni to'g'ri baholash, samaradorlikni oshirishda barcha imkoniyatlar, ya'ni ichki va tashqi omillardan ilmiy asoslangan holda foydalanishga bog'liqdir. Chunki, mamlakatdagi qulay tabiiy-iqlim sharoitlari qishloq xo'jaligida resurs tejamkor sohalarni rivojlanishiga har tamonlama mos keladi. Ilmiy tadqiqotlar natijasiga ko'ra, hozirgi suv resurslari taqchilligi sharoitida oborotga kiritilayotgan qishloq xo'jalik yerlaridan samarali foydalanishda qurg'oqchilikka chidamli, tabiiy yog'ingarchilik hisobiga yoki intensiv sug'orish tizimida kam xarajatli varinatlarni qo'llash mumkin bo'lgan yong'oqzorlarni barpo etishda xarajat va daromadlarning shakllanishi hamda yuqori investitsiya samaradorligiga erishish imkoniyati asoslab berildi.

Qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirishda talab etiladigan mehnat va moddiy resurslar sarfining ilmiy asoslangan me'yorlar hamda olib borilgan tadqiqotlarga asoslanib turli usullarda bir gektar maydonda yong'oqzorlar tashkil etish, parvarishlash xarajat va daromadlari, shuningdek samaradorlik ko'rsatkichlari qiyosiy tahlil qilindi.

Bugungi kunda asosiy mahsulot ishlab chiqaruvchilarning mulkchilik nuqtai nazaridan kelib chiqib, buxgalteriya va statistik hisob yuritishi, xo'jalik jarayonlarini dastlabki va yig'ma hujjatlarda to'liq rasmiylashtirilmayotgani yong'oq yetishtirishda xarajat va daromadlarning baholashda aniq xulosalar olish imkoniyatini chegaralamoqda. Natijada sohada boshqaruv qarorlari taxminiy ma'lumotlar asosida qabul qilinishiga to'g'ri kelmoqda.

Strategik rejalarni to'g'ri aniq belgilash birinchi navbatda, sohani tashkil etishda ilmiy asoslangan holda kompleks va tizimli yondashuvni taqozo etadi. Bunda har bir tarkibiy qisim bo'g'inlarda muammolarni bartaraf etishga qaratilgan vazifalar va chora-tadbirlar belgilab olinishi lozim.

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini 2022-2026 yillarda rivojlantirish dasturida belgilab olingan asosiy vazifalardan kelib chiqib, maqsadli rivojlantirish indikatorlarining asosiy salmog'i foydalanishga kiritiladigan yerlar hamda suv tejamkor texnologiyalari joriy etiladigan ekin maydonlarining hajmini ortib borishiga tegishlidir. Bundan tashqari aniq sohalarni rivojlantirish bo'yicha dasturda belgilab olingan vazifalar samarali ijrosini ta'minlashda, ayniqsa intensiv bog'larni tashkil etish, ilmiy ish natijalarini quyidagi jihatlaridan foydalanish mumkinligini tavsiya etamiz:

- an'anaviy usulda yong'oq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligiga resurs tejamkorlik nuqtai nazaridan baho berilganligi. Bugungi kunda an'anaviy usulda yong'oq yetishtirishda erishilayotgan iqtisodiy samaradorlikning minimum va maksimum chegaralari belgilab berildi. Shunga asosan eski, yaroqsiz va iqtisodiy jihatdan samarasiz bog'larni aniqlash mezonlari sifatida foydalanish mumkin;

- an'anaviy va intensiv usulda yong'oq yetishtirishining iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari o'zaro qiyosiy tahlil etilib, resurs tejamkorligi va xarajatlarni qoplanishi va boshqa o'zaro ustunlik tomonlariga baho berilganligi;

-O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini 2022-2026 yillarda rivojlantirish dasturida belgilab berilgan intensiv bog' va tokzorlarni "Tayyor holda topshirishi" mexanizmi asosida tashkil etish va aholiga bo'lib to'lash sharti bilan sotish vazifalarni amalga oshirishda, loyihani amalga oshirish guruhlari faoliyatini tashkil etishda ya'ni texnik iqtisodiy asosnomalarni tayyorlashda qo'llash mumkin bo'ladi.

Bunda eng asosiy muammo sifatida suv resurslari ta'minoti barcha imkoniyatlarni cheklab qo'yishi mumkin. Lekin bugungi kunda soha olimlari tomonidan sug'orishning yangi innovatsion texnologiyalari yaratilayotganligi va amaliyotga tadbiiq qilinishi natijasida suv resurslari ta'minoti hamda ulardan samarali foydalanish imkoniyatini yaratib berilmoqda. Demak, olib borilgan ilmiy izlanishlar Andijon viloyatida yong'oqzor tashkil etishda kiritilgan investitsiyalar hisobidan 3-5 yilda har bir gektar yer maydonida 42059-103549 so'mgacha daromad olish mumkin. Agarda mavjud yong'oqzorlarni 40-45 foizga, ya'ni 500 gektarga oshirish hisobiga qo'shimcha yiliga o'rta hisobda 51,7 mlrd.so'm daromad olinadi hamda 500 ta qo'shimcha yangi ishchi o'rinlari yaratiladi.

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini 2022-2026 yillarda rivojlantirish dasturida belgilangan strategik reajasida jami 150 ming gektar intensiv bog'lar barpo etish, shundan 105 ming gektari samarasiz eski bog'larni qayta tashkil etish hisobiga, 45 ming gektar lalmi va o'zlashtiriladigan yer maydonlari hisobidan tashkil etilishi belgilab qo'yilgan. Shundan fermer va qishloq xo'jalik korxonalarida yong'oq yetishtiriladigan maydonlar 2022 yilda 13,0 ming gektarni tashkil etgan bo'lsa, 2026 yilga kelib, 17,1 gektarga yetkazilishi rejalashtirilgan. Bundan tashqari, yong'oqchilik sohasida qo'shimcha 4,1 ming gektar ekin maydonida intensiv bog'larni barpo etish asosida Qishloq xo'jaligi vazirligi tizimida Agentlik hamda Yong'oq yetishtiruvchilar va eksportchilar uyushmasi bilan davlat-xususiy sherikchilik loyihalari asosida ko'chatlarni yetishtirish va sotishni sertifikatlash tizimi joriy etilishi belgilab qo'yilgan.

Istiqbolda yong'oqchilik sohasini intensiv texnologiyalar asosida rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy qo'llab-quvvatlash yo'nalishlari hamda uni takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Unda e'tibor berilishi lozim bo'lgan jihatlar shundaki, qo'llab-quvvatlash dastaklari tekislikdagi, tog' va tog'oldi hududlaridagi yong'oqchilik xo'jaliklari o'rtasida amalga oshirilishi yaxshi natija beradi. Ushbu yo'nalishlar quyidagilardan iborat bo'lishi maqsadga muvofiqdir (1-rasm):

Yong‘oqchilik sohasini resurstejamkor texnologiyalar asosida rivojlantirishni tashkiliy va iqtisodiy rag‘batlantirish

Yong‘oqzorlarda sifatli intensiv ko‘chat yetkazib berish tizimini tashkil etish

Hududlarda intensiv yong‘oq plantatsiyalarini barpo etishda konsalting markazlarini tashkil etish va ularning rolini kuchaytirish

Sohaga tegishli mutaxassislarni malakasini oshirish va stajirovkaga yuborishni tashkil etish

Resurslar, xususan energiya resurslari bilan ta‘minlash tizimini yo‘lga qo‘yish

Tashkiliy qo‘llab-quvvatlash yo‘llari

Intensiv yong‘oq plantatsiyalarida tomchilatib sug‘orish tizimi xarajatlarini qolib berish

Raqamli iqtisodiyot tizimi va IT texnologiyalarini joriy etishni subsidiyalash

Intensiv yong‘oqchilik uchun mahalliy payvandtaglarni yetishtirib berishni rag‘batlantirish

Intensiv yong‘oqzorlarni sug‘urtalash mexanizmlarini ishlab chiqish

Iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash yo‘llari

1-rasm. Yong‘oqchilik sohasini intensiv va resurstejamkor texnologiyalar asosida rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash yo‘nalishlari¹

1. Yong‘oq yetishtirish sohasiga raqamli iqtisodiyot tizimi va IT texnologiyalarni joriy etish. Sohani raqamli iqtisodiyot tizimi va IT texnologiyalar asosida qayta tashkil etish “Yong‘oq yetishtiruvchilar va eksport qiluvchilar” uyushmasining yaqin kelajakdagi strategik vazifalardan bo‘lishi va bu chora-tadbirlar soha ishlab chiqarish hamda xo‘jalik yuritish xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, davlatning maqsadli dasturi asosida tashkil etilishi maqsadga muvofiq.

Bunday yondashuv, birinchidan, yong‘oqchilikda ma‘lumotlar bazasini shakllantirishga zamin yaratsa, ikkinchi tomondan, sohada yagona va zamon talablariga javob beradigan davlat texnologik siyosatini yuritishga imkon beradi. Uchinchidan, sohadagi yong‘oqchilik xo‘jaliklari faoliyati monitoringini yuritishga, xo‘jaliklar faoliyati iqtisodiy samaradorligini oshirish bilan bog‘liq tezkor qaror va xulosalarni amaliyotga joriy etishga imkon beradi.

¹ Muallifning ilmiy-tadqiqotlari asosida ishlab chiqilgan.

To‘rtinchidan, yong‘oqchilik xo‘jaliklari reytingini aniqlash asosida ularni davlat tomonidan iqtisodiy qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlarida shaffoflikni ta‘minlaydi.

Demak, yong‘oqchilik sohasiga raqamli iqtisodiyot tizimi va IT texnologiyalarini joriy etishni davlatning maqsadli dasturlari asosida bosqichma-bosqich tashkil etilishi tarmoqni intensiv va resurstejamkor texnologiyalar asosida rivojlantirishni ta‘minlaydi.

2. Intensiv yong‘oqchilik uchun mahalliy payvandtaglarni yetishtirib berishni rag‘batlantirish. Bugungi kunda “in vitro” usulida ko‘chatchilikni rivojlantirishga e‘tibor qaratilmoqda. Jumladan, Chanler kabi samarali yong‘oq turi ko‘chatlarini ekish va parvarishlash yuqori samara berishi mumkinligi monografik kuzatishlarimiz natijasida aniqlandi.

3. Yong‘oqchilik tabiat injiqlari va ob-havo noqulayliklari hamda iqlimning keskin o‘zgarishiga o‘ta sezgir sohalardan hisoblanadi. Bu holat, yong‘oqchilik xo‘jaliklarini ob-havoning keskin o‘zgarishi (haroratning ko‘tarilishi, sovuq tushishi, yog‘ingarchilik miqdorining kamayishi hisobiga suv ta‘minotining yomonlashuvi) yong‘oqning kasallanishi kabi nohush hollardan sug‘urtalashning maxsus shakl va tizimlarini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

4. Yong‘oqchilik sohasida amaliy tajribalar shakllanayotgan bo‘lsada, uning mamlakatimiz hududlari kesimida alohida xususiyatlari, suv manbalariga qo‘yiladigan talablar va ularning holatlaridan kelib chiqqan holda, yong‘oqzorlarda sifatli intensiv ko‘chat yetkazib berish tizimini tashkil etish.

5. Yong‘oqchilik rivojlangan hududlarda yong‘oq plantatsiyalarini barpo etishda konsalting markazlarini tashkil etish va ularning rolini kuchaytirish. Bunda davlat va xususiy sherikchiligi tamoyillari asosida tadbirkorlik sub‘ektlarini keng jalb etishga alohida e‘tibor qaratish lozim. Xususiy tadbirkorlarning konsalting markazlarini tashkil etishda soliq va bojxona imtiyozlarni joriy etish maqsadga muvofiq.

Yong‘oqchilikda serhosil yong‘oq navlari va intensiv ko‘chatchilik tizimini rivojlantirish masalasi bugungi kunda yong‘oq yetishtiruvchilar oldidagi asosiy muammolardan biri sanaladi.

Tashkiliy tomondan buni hal etishning ilmiy amaliy yechimi bu yong‘oqchilik ilmiy-tadqiqot markazlari, qishloq xo‘jaligida ilm-fan va amaliyot integratsiyasini ta‘minlovchi Agromaslahat markazlari bilan o‘zaro muvofiqlashtirish, hududlarda ularning konsalting maslahat markazlarini tashkil etishga e‘tibor qaratish lozim.

6. Yong‘oqchilik sohasini resurslar bilan ta‘minlash tizimini yo‘lga qo‘yish. Mevali bog‘larda resurstejamkor texnologiyalardan foydalangan holda moddiy va mehnat resurslari sarfini kamayishiga erishish muhim hisoblanib, YoMMni tejaydigan, daraxtlarga ishlov berishda mehnat sarfini kamayishiga olib keladigan, yerga ishlov beradigan, kasallik va hasharotlarga qarshi qo‘llaniladigan ko‘p funksiyali resurstejamkor texnika vositalarining ishlab chiqarishda keng joriy etilishi birinchidan, mahsulot sifatini oshiradi, ikkinchidan, bozorgir mahsulotlar hajmini ortishiga olib keladi va pirovardida, yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta‘minlanishiga sabab bo‘ladi.

7. Sohoni rivojlantirish uchun zamonaviy bilimlar bilan qurollangan malakali mutaxassis kadrlarni tayyorlash, malakalarini oshirish va nufuzli xorijiy universitetlar va ilmiy markazlarda stajirovkalarini tashkil etish. Bu borada aniq va muayyan chora-tadbirlar asosida kadrlarni tayyorlash hamda ularning bilimlarini oshirib borish maqsadga muvofiqdir.

Iqtisodiy rag'batlantirish orqali yong'oq yetishtirishda intensiv ko'chat bilan ta'minlash tizimini qo'llab-quvvatlash yuzasidan bir qator yondashuvlar zarur (1-jadval).

Yong'oqchilik sohasini rivojlantirishning tashkiliy mexanizmlarini tahlil qilib aytish mumkinki, tashkiliy jihatlar va ularni amalga oshirilishida erishiladigan natijalarni quyidagi yo'nalishlarda ko'rish mumkin. Bizningcha, tashkiliy

1-jadval.

Intensiv yong'oq yetishtirish tizimini rivojlantirishni davlat tomonidan rag'batlantirish yo'nalishlari²

Rag'batlantirish yo'llari	Tadbirlarning nomlanishi	Moliyaviy manbasi	Kutiladigan natija
Sifatli ko'chatlar beruvchilarni rag'batlantirish	- eksportbop yong'oq ko'chatlari yetishtirish va ko'chatlarni sertifikatlash tizimini yaratish; - navdor yong'oq ko'chatlari ekish asosida plantatsiyalar yaratuvchi tadbirkorlarni subsidiyalash amaliyotni joriy qilish. Bunda har bir navdor ko'chatga ekilishining ikkinchi yildan boshlab ko'chatni xarib qilish xarajatlarining 15 foizini qoplash mexanizmini joriy qilish tavsiya etiladi.	Tijorat banklari mablag'lari, Xususiy investorlar mablag'lari, Turli jamg'armalar mablag'lari	Yong'oq yetishtirishda moddiy va mehnat resurslari sarfi kamayadi, intensiv ko'chatchilik tizimi rivojlanadi
Yong'oq zorlar tashkil qiluvchi tadbirkorlarga xizmatlar ko'rsatish va axborot ta'minoti tizimini yartaish.	- yong'oq va yong'oq mahsulotlari yetishtiruvchilar va eks-port qiluvchilar to'g'risidagi ma'lumotlar aks etuvchi ma'lumotlar bazasi, platformani yaratish va to'liq ishlashini ta'minlash; - tashqi bozorlarni o'rganish bo'yicha marketing tadqiqotlarini olib boruvchi konsalting xizmatlari tashkil etish va ularning materiallarini maxsus internet-saytlarida, forumlarda e'lon qilish.	Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi, Xorijiy moliyaviy institutlar kreditlari va grantlari	Yong'oq yetishtiruvchilar va eksport qiluvchilarga iqtisodiy asosida tegishli ko'rsatkichlar asosida

² Tadqiqotlar asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Yong'ochilik sohasi uchun kadrlar tayyorlash, malakasini oshirish va qayta tayyorlash	<ul style="list-style-type: none"> - Yong'ochilik yetishtirish va eksport-tida ilg'or davlatlardan agronom olimlar, marketologlar, fermerlarni yurtimizga tashrifini ta'minlash va o'quv mashg'ulotlari, treninglar tashkil qilish; - yong'ochilik bilan shug'ullanuvchi, sohaning ilm-fani bilan band bo'lgan kadrlarni yong'ochilik yetishtirish sohalari rivojlangan xorijiy mamlakatlarda stajirovkalarini amalga oshirish. 	Xalqaro grantlar, Tadbirkorlik sub'ektlari mablag'lari, Davlat jamg'armalari mablag'lari	Zamonaviy texnologiyalar va bilimlar bilan qurollangan malakali mutaxassis-kadrlar shakllanadi.
Yong'ochilik sohasida munosabatlarini kooperatsiya rivojlantirish	<ul style="list-style-type: none"> - yong'ochilik yetishtirish bilan shug'ullanuvchi fermer, dehqon va tomorqa xo'jaliklari ishtirokidagi mahsulot yetishtiruvchi va qayta ishlovchi kooperativlarini rivojlantirish; - yong'ochilik eksport qiluvchilar uchun faoliyatining dastlabki 2 yilida eksport subsidiyalarini joriy qilish asosida eksportni rag'batlantirish. Bunda subsidiya oluvchilar eksport tushumlarining 5 foizini eksport logistikasini rivojlantirishga yo'naltirilishi lozimligini begilab qo'yish. 	Davlat budjeti mablag'lari, Tadbirkorlar o'z mablag'lari hisobidan	Mahsulot yetishtirish xajmi, sifati oshadi, eksport salohiyati ortadi.

mexanizmlar va ularni amalga oshirish pirovardida quyidagi natijalarga erishish mumkin deb hisoblaymiz:

- biolaboratoriyalar usulida serhosil navlarni ishlab chiqish;
- yong'ochilik ITM bilan hamkorlikda konsalting xizmatlarini tashkil etish;
- mutaxassis kadrlarni malakasini muntazam oshirib borish;
- kasallik va hasharotlarga qarshi kurashish uchun biologik usullardan foydalanish;
- yong'ochilik xo'jaliklari uchun ilmiy-uslubiy ishlanmalar, tavsiyalar ishlab chiqish.

Yuqorida keltirilgan tashkiliy mexanizmlarni amalga natijasida quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- yakuniy iste'molchiga xavfsiz va sifatli mahsulot yetkazib beriladi;
- amaldagi mavjud muammolar ilmiy jihatdan tahlil qilinadi va bu borada takliflar ishlab chiqiladi;
- resurstejamkor texnologiyalar asosida moddiy va mehnat resurslari sarfi kamayadi;
- yong'ochilik yetishtirish iqtisodiy samaradorligi ortadi.

Shu nuqtai-nazardan bizningcha, yong'ochilik sohasini iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mexanizmi quyidagilarni o'z ichiga olishi zarur:

- intensiv texnologiyalarni joriy qilish yo‘nalishidagi yong‘oqchilik fermer xo‘jaliklarini ikki yilga soliqlardan ozod qilish bilan birga, ularga uch yil muddatga imtiyozli kreditlar ajratish mexanizmini ishlab chiqish;
- yong‘oqni qaytash ishlash korxonalarini tashkil qilishda ikki yil muddatga foizsiz kreditlar berish tizimini yaratish;
- sohada kichik sex, qayta ishlash korxonalarini rag‘batlantirish yuzasidan investitsiyalarni jalb qilishda fermer va dehqon xo‘jaliklarini iqtisodiy hamda huquqiy bilimlarini oshirishga mo‘ljallangan o‘quv seminarlar, ko‘rgazmalarni tashkil qilish va muntazam o‘tkazib borish;
- respublikamiz hududlarida yong‘oq mahsulotlari ulgurji bozorini shakllantirish va umuman yong‘oq sotish tizimini takomillashtirish;
- mamlakatimizda yetishtirilayotgan yong‘oq turlari serhosil navlarini ishlab chiqish, iqlim sharoitimizga mos yong‘oq turlarini ko‘paytirish bo‘yicha tadqiqot ishlarini kuchaytirish;
- intensiv ko‘chatchilik tizimini rivojlantirish.

Yong‘oq eksport qiluvchi tadbirkorlik sub‘ektlari uchun faoliyatining dastlabki 2 yilida eksport subsidiyalarini joriy qilish asosida eksportni rag‘batlantirish maqsadga muvofiq. Subsidiya oluvchi eksporterlar eksport tushumlarining 5 foizini eksport logistikasini rivojlantirishga yo‘naltirilishi lozimligini begilab qo‘yilishi sohasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda yong‘oqchilikni rivojlantirish va samaradorligini oshirishda davlatning qo‘llab-quvvatlovchi siyosati muhim o‘rin egallaydi. Bugungi kunda yong‘oq yetishtirish hajmini oshirish, yong‘oqni saqlash va qayta ishlash, intensiv va resurstejamkor raqamli texnologiyalarni joriy qilish borasida davlat tomonidan rag‘batlantirish dastaklarini amalga oshirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shermatov, O., and M. Kobulova. "Criteria and indicators of evaluation of economic efficiency in agriculture." *Актуальная наука. Международный научный журнал*. ISSN (2019): 2587-9022.
2. Olimjonova, G. M., and O. Shermatov. "Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda meva-sabzavotchilik sohasining o'rni." *Ilmiy amaliy agroiqtsodiy jurnal* 2 (2021): 20.
3. Shermatov, O. "Issues of increasing production efficiency in agriculture." *Electronic journal of actual problems of modern science, education and training* 7 (2020).
4. Sultanov, Bakhodir, et al. "The economic feasibility of cultivating intensive orchards." *E3S Web of Conferences*. Vol. 284. EDP Sciences, 2021.
5. Shermatov, O. A., and G. M. Olimjonova. "Factors affecting the efficiency of agricultural production." *Актуальная наука* 1 (2021): 34-37.
6. Shermatov, O., and N. Ismatova. "Ways to increase the economic efficiency of cotton in Uzbekistan." *Экономика и социум* 6-1 (97) (2022): 252-256.
7. Мамажонов, Акрамжон Тургунович, Ботирали Юлдашев, and Иброхимжон Сотволдиевия Фозилжонов. "ВЗАИМОСВЯЗЬ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ЭКОНОМИКИ

ПРЕДПРИЯТИЯ." ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ: теория и практика 6 (2016): 17-21.

8. Мамажонов, А. Т., et al. "Вопросы оценки нематериальных активов и их классификация." Экономика, социология и право 6 (2016): 22-26.

9. Юлдашев, Б. Т., et al. "ОРГАНИЗАЦИЯ АУДИТА НЕМАТЕРИАЛЬНЫХ АКТИВОВ." Экономика, социология и право 6 (2016): 44-46.

10. Mamazhonov, Akramjon Turgunovich. "CONCEPTUAL ISSUES OF ACCOUNTING FOR FINISHED GOODS IN THE AUTOMOTIVE INDUSTRY." Theoretical & Applied Science 12 (2020): 373-376.

11. Мамажонов, А. Т., and Ш. Қ. Қодиров. "ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ ВА ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР СОҲАСИДАГИ ИЛФОР ХОРИЖИЙ ТАЖРИБАЛАР: КЕЙС-СТАДИ." Academic research in modern science 1.10 (2022): 4-8.

12. Turgunovich, Mamajonov Akramjon. "KO 'P TARMOQLI FERMER XO 'JALIKLARIDA HISOB YURITISHNI TASHKIL ETISHNING NAZARIY ASOSLARI." IJTIMOIIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI 3.6 (2023): 66-68.

13. Носиров, Баходиржон, and Барно Рахмонова. "Ўзбекистонда ёнғоқ ишлаб чиқаришнинг ташкилий-иқтисодий асосларини такомиллаштириш йўллари." Иқтисодиётда инновациялар 10 (2020): 173-181.

14. Носиров, Б., and Б. Рахмонова. "Ўзбекистонда ёнғоқ етиштиришни ривожлантириш истикболлари." "Иқтисодиётда инновациялар" журнали 8 (2020): 79-85.

15. Rakhmonova, B. S. "Prospects for the development of walnut cultivation in Uzbekistan." Journal "Sustainable agriculture" ISSN (2021): 2181-9408.

16. Nosirov, B., and B. Rakhmonova. "Prospects for the development of walnut cultivation in Uzbekistan." Journal "Innovations in the economy 8 (2020): 79-85.

17. Rakhmonova, B. S. "Directions for increasing investment activity in the field of walnut growing and processing at the national and regional levels." Electronic journal of actual problems of modern science, education and training 7 (2022): 24-29.

18. Рахмонова, Б. "Роль производства орехов в мировой экономике." Сборник научных трудов международной конференции молодых ученых "наука и инновации. Vol. 1. No. 11. 2019.

19. Shermatov, O., and M. Kobulova. "Criteria and indicators of evaluation of economic efficiency in agriculture." Актуальная наука. Международный научный журнал. ISSN (2019): 2587-9022.

20. Қобулова, М. Я. "Қишлоқ хўжалик тармоқлари интеграциясини ривожлантиришда инсон капиталидан самарали фойдаланиш. ISSN 2091-573 X Хоразм маъмун академияси ахборотномаси-10/2020, илмий журнал.-№ 10 (67) 72 бет."

21. Yakibovna, Qobulova Maxpubaxon. "Effective use of human resources in the development of agro-industrial integration." Journal of "Iqtisodiyotda innovatsiyalar". ISSN: 2181-9491.
22. Qobulova, M. Ya. "Effective use of human capital in the development of integration of agricultural sectors." ISSN 2091: 573.
23. Rekhviashvili, E. I., et al. "Immuno-biological reactivity to fascioliasis in Sheep." Journal of Livestock Science (ISSN online 2277-6214) 12 (2021): 56-59.
24. Kobulova, M. Ya. "The role of human capital in the development of labor potential." Актуальная наука 1 (2021): 31-33.
25. Nosirov, Bahodirjon, and Shoxruxbek Tulakov. "Opportunities to increase land efficiency in farming." Innovative Technologica: Methodical Research Journal (IT). ISSN: 2776-0987 2.5 (2021): 175.
26. Nosirov, Bahodirjon, and Feruza Sobirova. "Effect of Production of Quality Products on Productivity in Livestock Farms." Procedia on Digital Economics and Financial Research 1 (2022): 18-24.
27. Nosirov, Bahodirjon, and Akbarali Abdurashidov. "IMPROVING THE EFFICIENCY OF LOANS IN FARMS." Journal of new century innovations 23.2 (2023): 14-18.
28. Karimov, N., and B. Nosirov. "The role of information technology in the activities of farms." Russian Electronic Scientific Journal 4 (2013): 16-21.
29. Erkinov, E., and B. Nosirov. "Leading experiences of development of agrotourism." American Journal of Science and Learning for Development 1.2 (2022).
30. Nosirov, Bahodirjon, and Dilobar Fakhridinova. "Reducing the cost of products in agroclusters in the digital economy." Journal of new century innovations 23.2 (2023): 19-24.
31. Shodimukhamedovich, Khojiboev Mukhiddin, and Kodirov Shukhratbek Kutbidinovich. "ORGANIZATION OF INTERNAL AUDIT SYSTEM IN BUDGETARY ORGANIZATIONS." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.06 (2022): 25-27.
32. Shodimuxammedovich, Xojiboyev Muxiddin. "OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA BYUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI." TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI 3.6 (2023): 138-141.
33. Хожибоев, Мухиддин Шодимухаммедович. "Роль анализа финансового состояния в разработке финансовой политики предприятия." Economics 5 (43) (2019): 55-57.
34. Abdullaev, Bakhodir, et al. "Leading research trends on innovation funding: a bibliometric analysis approach." Journal of Data Acquisition and Processing 38.1 (2023): 461.
35. Kutbidinovich, Kodirov Shukhratbek. "Improvement of internal audit in budgetary organizations." INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876 16.06 (2022): 135-139.